

על בוז'י, בולי, בוקי וכל השאר שיחה על פרשת שלח לך

פרשת שלח לך מספרת על מעשה המרגלים. הסיפור ידוע: משה שולח שנים עשר אנשים ממכובדי העדה "ראשי בני ישראל", כדי "לתור את הארץ" ולהביא מידע על טיב הארץ ועל טיב העמים היושבים בה. התורה מזכירה את השמות של כל האנשים ואת השייכות השבטית שלהם. אחרי כן היא מזכירה את המשימות שלהם כפי שמציין אותן משה. בין רשימת השמות לבין רשימת המשימות מופיע הפסוק הבא שחלקו האחרון נראה כאילו לא שייך לעניין:

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאֲרָץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן יְהוֹשֻׁעַ

מטבע הדברים עולה השאלה למה משה שינה את שמו של הושע ליהושע. למה בכלל ולמה דווקא עכשיו שמתכוננים לתור את הארץ? לשאלות האלה חיפשתי תשובות אצל המפרשים ומצאתי כמה הסברים, במידה זו או אחרת של סבירות:

1. בעל הטורים, הלא הוא הרב יעקב בן אשר שחי בגרמניה במאות ה-13 וה-14, סבור שהיות ויהושע היה שר הצבא במלחמת עמלק ושמו יצא בעולם והתפרסם, שינה משה את שמו כדי שלא יכירו אותו בעת ביצוע המשימה. על כך יש לי שתי הערות: ההערה האחת היא שאם כן, הייתי מצפה שיקרא לו בשם שלא יהיה דומה לשמו הקודם ולא יזכיר אותו לשומע. אבל לשמות 'הושע' ו-'יהושע' יש צליל דומה (וגם משמעות דומה). והדבר מעורר תמיהה.

ההערה השנייה היא שבתאור מלחמת עמלק בספר שמות מופיע השם 'יהושע', ולא פעם אחת אלא שלוש פעמים. אם כן, מה הטעם לקרוא לו 'יהושע' כדי שלא יכירו אותו? הרי מלכתחילה היה לו אותו שם. את הקושייה הזאת אפשר לתרץ כך: בזמן מלחמת עמלק שמו של שר הצבא היה 'הושע' וכך הוא התפרסם ונודע בעולם. אחר כך שינה משה את שמו ל-'יהושע' כפי שמסופר בפרשתנו. אבל הסופר שכתב את התאור של מלחמת עמלק בספר שמות עשה זאת בתקופה יותר מאוחרת וקרא ליהושע בשם שניתן לו ע"י משה.

2. פרשנות מקורית ביותר, אם כי אגדית במידת מה, ניתנה ע"י חתם הסופר הוא הרב משה סופר מגדולי הפוסקים של גרמניה במאה ה-18 וה-19. הוא מביא מדבריו של התנא רבי הושעיה בתלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין, ואומר כך: אחרי שה' שינה את שמה של שרי אשת אברם ל-'שרה', האות 'י' התלוננה לפני הקב"ה על שעקר אותה מהשם של הצדקת. ענה לה הקב"ה לפני כן היית בשם של אישה ובסוף השם, עכשיו אני אתן אותך בשם של איש ובראש השם. לכן האות 'י' עברה מסוף שמה של שרי להתחלת שמו של יהושע. מדוע שמה של אישה נחשב פחות משמו של איש, את זה אני לא יודע.

3. מחבר "מי השילוח" הלא הוא הרב מרדכי יוסף ליינר שחי בפולין במאה ה-19 נותן את ההסבר הבא: "האות 'י' רומזת לתמימות כי היא האות הכי קטנה. לכן הוסיף לו האות 'י' כי על פי המשנה (קידושין נח) האומר לחברו צא וקדש לי אישה פלונית, והלך וקידשה לעצמו, מקודשת לשני. והגמרא

מסיימת: אלא שנהג בו מנהג רמאות. אף כאן היה מקום לחשוד ביהושע ולומר: הנה משה שולח אותו לתור את הארץ, ויסתיים הדבר שלעצמו תר אותה, שהרי "יהושע המכניס", ויהא נראה ששליחותו לא היתה בתמימות. לכן הוסיף לו משה את 'להדגיש עליו שהוא תמים במעשיו'."

4. רוב המפרשים האחרים סבורים שמשה חשש שמא בגלל ענוותנותו של יהושע, יחסרו לו עוז ואומץ לב להתקומם נגד המרגלים. לכן התפלל עליו שה' יושיע אותו מעצת המרגלים.

5. פרשנות מעניינת לדבר הזה אפשר למצוא אצל רבי יונתן אייבשיץ מגדולי רבני פולין במאה ה-19. הרב סבל בחייו ממחלוקות גדולות ומרדיפות, והוציאו דיבה על כתביו. פעם מסרו לו שמתנגדיו מתכוונים להתקיף אותו גופנית. על כך אמר רבי יונתן "כשיהושע הלך עם המרגלים התפלל עליו משה "ה' יושיעך מעצת מרגלים". אולם אחר כך נאמר "ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים" (את יהושע וכלב), ולא מצינו שמשה עשה פעולה להצילם. ללמדנו שמהבל פיהם של ישראל יש לחשוש יותר מאבניהם !"

בכלל רבי יונתן אייבשיץ היה ידוע בשנינותו. מספרים שפעם גוי אחד שאל אותו "איך זה שאתם היהודים כאלה כלכלנים גדולים, בנקאים, מבינים בכספים ובכלכלה?" אמר לו רבי יונתן "מה הפלא? לנו יש תפילת שמונה-עשרה. בשעה שאנחנו עומדים להתפלל שמונה-עשרה, אנחנו עושים את כל החשבונות, מי חייב לנו ולמי אנחנו חייבים, מה היה השינוי במחירים, מה עלה ומה ירד, וכו'. איך אתה רוצה שלא נהיה כלכלנים?"

בנושא שינוי שמו של יהושע דעתי היא שמשה רבנו קרא למשרת הנאמן והמסור שלו בשם חיבה שהיה בו גם הערכה והוקרה. הדבר הזה נפוץ למדי: הורים קוראים לילדיהם בשם חיבה, מורים עושים את זה לתלמידיהם, חברים קרובים קוראים זה לזה בשמות חיבה, ועוד ועוד. בארץ נפוץ גם המנהג לקרוא למנהיגים, ובמיוחד למפקדים בכירים בצה"ל, בכינויי חיבה. די להזכיר את בוז'י – יצחק הרצוג, בוגי – משה יעלון, בולי – הסופר אברהם ב. יהושע ו-בוקי התחקירן הידוע של תוכנית הטלוויזיה כלבוטק.

כך שאם אתם רוצים לקרוא למישהו 'בודי' או 'בומי', תרגישו חופשיים ואל תהססו לעשות זאת. את הלגיטימציה לכך קיבלתם ממני !

שבת שלום.

הכין: ניסן אבדי